

Gäller för: Bildnings- och
omsorgsnämnden

Dokumentansvarig: Enhetschef IFO

Reviderad:

Dnr : 68080

Riktlinjer - våld i nära relationer - barn - förslag

Innehållsförteckning

Inledning	3
Riktlinjernas målgrupp	3
Särskilt sårbara grupper	3
Definition av närstående	4
Lagstiftning och styrande dokument	4
Definition av våld	4
Den anställdes skyldigheter och ansvar	5
Barns delaktighet och inflytande	5
Bemötande	5
Anmälningsskyldighet	5
Barn som bevittnat/upplevt våld	6
Insatser till stöd för barn som utsatts för våld	6
Insatser till stöd för barn som utövat våld	6
Kompetens inom socialtjänsten	6
Samverkan	7
Sekretess	7
Dokumentation	8
Barnahus	8
Lex Sarah	8

Inledning

Oftast förbises barnens behov när mamman eller pappan utsatts för våld. Barn som bevittnar våld är i en mycket utsatt position. I familjer där den ena föräldern misshandlas sviktar i regel båda föräldrarna i sin föräldraroll.

Barn och unga som växer upp med våld och hot i familjen lever i ett särskilt utsatt läge. De lever under stark psykisk press med risk för hälsoproblem och allvarliga konsekvenser för deras utveckling. Våld i familjen kan drabba barn och unga genom att de själva blir utsatta för våld och övergrepp.

Undersökningar visar att det är större risk för barn att bli utsatta för fysisk misshandel om de lever i en familj där förälder misshandlar förälder, än om de inte gör det. De kan också drabbas indirekt genom att de lever i en otrygg och skräckfylld situation.

Att som barn bli utsatt för att bevittna våld inom familjen kan leda till psykiska problem som depressivitet, ångest, självdestruktivitet och aggressivitet men också försämrade skolprestationer. Det kan göra att barn får svårt att lita på andra människor och på sin egen förmåga att påverka sin livssituation. Barn tar ofta på sig skuld och ansvar för föräldrarnas svårigheter. De är lojala och försöker skydda den utsatta föräldern och utvecklar en ambivalent relation till våldsutövaren.

Barn som lever med våld i familjen, och det skydd eller stöd som de behöver måste uppmärksammas av socialtjänsten och av andra verksamheter som möter dessa barn. Många yrkesgrupper har en anmälningsskyldighet. Den som

arbetar i en myndighet som berör barn och unga ska genast anmäla till socialtjänsten om han eller hon misstänker att ett barn far illa eller riskerar att fara illa. Samma skyldighet gäller också den som arbetar inom privat verksamhet som berör barn och unga samt personal i vård och omsorg.

5 kap. 11 § SoL

"Till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp."

"Socialnämnden ansvarar för att ett barn, som utsatts för brott, och dennes närstående får det stöd och den hjälp som de behöver."

Socialnämnden ska också särskilt beakta att ett barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående är offer för brott och ansvara för att barnet får det stöd och den hjälp som barnet behöver."

Riktlinjernas målgrupp

Målgrupp för dessa riktlinjer är:

- Barn och unga (nedan kallade barn), 0-18 år.

Unga vuxna som är 18 år och äldre omfattas av riktlinjerna för vuxna.

Riktlinjerna vänder sig till anställda inom socialtjänsten som i sitt arbete möter barn som utsatts för våld, bevittnat/upplevt eller utövat våld mot någon anhörig eller närstående.

Barn som bevittnat/upplevt våld eller andra övergrepp i nära relationer ska likställas med och behandlas på samma sätt som barn som blivit utsatta för våld.

Särskilt sårbara grupper

Socialstyrelsen har uppmärksammat följande grupper som särskilt sårbara:

- Funktionsnedsatta barn, t.ex. barn med somatiska och/eller neuropsykiatriska diagnoser.
- Barn med annan etnisk bakgrund och hedersrelaterad problematik.
- Barn i familjer med beroendeproblematik.

Definition av närstående

Riktlinjerna omfattar "närstående" i enlighet med Socialstyrelsens definition som anges i samband med den s.k. brottsofferparagrafen 5 kap. § 11 SoL (Socialtjänstlagen).

Socialstyrelsen anger att utgångspunkten för om någon ska betraktas som närstående eller inte, är om det finns eller har funnits en nära och förtroendefull relation mellan den som utövat våldet och den som utsatts för brottet. Exempelvis omfattas makar, sambor och pojk- eller flickvänner, föräldrar, syskon, mor- och farföräldrar, barn och barnbarn eller andra personer som personen har en nära och förtroendefull relation med.

Även personal kan ha en förtroendefull och nära relation till personen/brukaren varför även personal kan omfattas av begreppet.

Bedömningen av vem som kan betraktas som närstående ska göras utifrån familje- och levnadsförhållanden i det enskilda fallet.

Lagstiftning och styrande dokument

Socialtjänstlagen 2001:453

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer. (SOSFS 2014:4)

Socialstyrelsens Handbok "Våld"

Vägledande dokument från Socialstyrelsen

FN:s Barnkonvention

Definition av våld

Våld som utövas av närstående, i synnerhet en partner eller f.d. partner, har uppmärksamats som en särskild form av utsatthet. Denna utsatthet kännetecknas bl.a. av att våldsutövaren är en person som förväntas eller förväntades ha en nära och förtroendefull relation till personen. Våldet är ofta, eller riskerar att bli, upprepat och systematiskt. Till utsattheten hör också olika

beroendeförhållanden, t.ex. om den våldsutsatta och våldsutövaren har barn tillsammans.

Begreppet "våld" omfattar följande:

Fysiskt våld	T.ex. knuffa, hålla fast, släpa, slå, dra i håret, nypa, sparka, ta strygrepp, hota med vapen.
Psykiskt våld	T.ex. verbala kränkningar, kontroll av post och telefon, förnedring, isolering, utpressning, skambeläggande, beröva sömn, nedtryckande uttalanden, våld mot husdjur. Även latent våld, t.ex. hot om våld eller ständig rädsla för att våld ska uppstå.
Sexuellt våld	Våldtäkt eller andra påtvingade sexuella handlingar, alternativt sexuella handlingar som den utsatte inte vågar säga nej till, räknas till sexuellt våld. Även att tvingas bevittna sexuella handlingar eller t.ex. pornografi räknas till sexuellt våld.
Materiellt våld	T.ex. förstöra ägodelar, slänga saker som personen tycker om.
Ekonomiskt våld	T.ex. stöld av pengar eller ägodelar, inte ha tillgång till egna pengar, inte ha insyn i den gemensamma ekonomin, tvingas skriva på papper/uppge bankkoder, ekonomisk utpressning.
Försummelse	Gäller för äldre och personer med funktionsnedsättning. T.ex. medvetet felaktig medicinering, bristande hygien, lämna utan tillsyn, försvåra i stället för underlätta.

Den anställdes skyldigheter och ansvar

All personal inom socialtjänsten har ett ansvar för att arbeta mot våld i nära relationer. Det är en angelägen uppgift att tidigt upptäcka dessa barn och att erbjuda dem stöd och hjälp enligt socialtjänstlagen för att förhindra att de blir utsatta för ytterligare våld. Alla som lever med våld ska erbjudas stöd och hjälp!

Alla barn som lever med våld ska få stöd och hjälp!

Barns delaktighet och inflytande

Barn har rätt till information och delaktighet i frågor som rör barnet. Barnets åsikter och inställning ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

Bemötande

Att uppmärksamma barn och ungdomar som far illa är en av socialtjänstens viktigaste uppgifter. Vi måste vara observanta på barnets beteende och lyssna på barnets berättelse. Det är av vikt att vi bekräftar det som berättas för oss och att vi visar förståelse för barnets situation. Efter att ha mottagit barnets berättelse är det viktigt att vi agerar utifrån de rutiner som gäller för vår egen verksamhet/enhet. Anmälningsskyldighet gäller enligt 14 kap. 1 § SoL.

Anmälningsskyldighet och utredningsskyldighet

14 kap.1 § SoL

Följande myndigheter och yrkesverksamma är skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa:

- myndigheter vars verksamhet berör barn och ungdom
- andra myndigheter inom hälso- och sjukvården, annan rättspsykiatrisk undersökningsverksamhet, socialtjänsten, Kriminalvården, Polismyndigheten och Säkerhetspolisen
- anställda hos sådana myndigheter som avses i 1 och 2 och
- de som är verksamma inom yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet och fullgör uppgifter som berör barn och unga eller inom annan sådan verksamhet inom hälso- och sjukvården eller på socialtjänstens område.

De som är verksamma inom familjerådgivning är skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om att ett barn utnyttjas sexuellt eller utsätts för fysisk eller psykisk misshandel i hemmet.

Myndigheter, befattningshavare och yrkesverksamma som anges i första stycket är skyldiga att lämna socialnämnden alla uppgifter som kan vara av betydelse för utredning av ett barns behov av stöd och skydd.

Om anmälan från Barnombudsmannen gäller bestämmelserna i 7 § lagen (1993:335) om Barnombudsman.

Utredningsskyldighet av våldsutsatta barn och barn som bevittnat våld föreligger.

6 kap. 1 § SOSFS 2014:4

När socialnämnden får kännedom om att ett barn kan ha

1. utsatts för våld eller andra övergrepp av en närstående, eller

2. bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot en närstående ska nämnden utan dröjsmål inleda en utredning om barnets behov av stöd och hjälp.

Nämnden ska vidare bedöma risken för att barnet kommer att utsättas för eller bevittna ytterligare våld.

Barn som bevittnat/upplevt våld eller andra övergrepp

Socialnämnden har ett ansvar för att särskilt beakta att barn som bevittnat/upplevt våld eller andra övergrepp av eller mot närstående får det stöd och den hjälp barnet behöver vilket framgår av såväl SoL som av SOSFS 2014:4.

5 kap. 11 § tredje stycket SoL.

Socialnämnden skall också särskilt beakta att barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående vuxna är offer för brott och kan vara i behov av stöd och hjälp.

Med att ha bevittnat våld eller andra övergrepp avses i bestämmelserna att ett barn t.ex. har sett eller hört den brottsliga gärningen begås. Barn som på annat

sätt upplevt våld eller andra övergrepp kan givetvis också behöva stöd och hjälp och beviljas bistånd med stöd av 4 kap.

1 § SoL.

Dessa barn kan vara i behov av stöd och hjälp för att de är offer för brott begånget mot en annan person.

Insatser till stöd för barn som utsatts för våld

4 kap. 1 § SoL

Vid bedömning av insatser ska hänsyn tas till dels risknivå, dels stöd- och behandlingsbehov. I många fall vet inte barnet vilka möjligheter till stöd och skydd som finns. Barnet behöver därför information om vilka olika insatser som finns. Syftet med insatsen är att våldet ska upphöra och att den ska bidra till att stärka det våldsutsatta barnet.

Insatser till stöd för barn som utövat våld

Barn som utövar våld i en nära relation är i behov av stöd och hjälp. För barn som fyllt 15 år och utövar våld kan brottet få straffrättsliga konsekvenser. Det är därför viktigt att erbjuda våldsutövande barn adekvat stöd och hjälp för att kunna förändra sitt beteende.

Att erbjuda och ge insatser enligt 4 kap. 1 § SoL till den som utövar våld är en viktig del i det förebyggande arbetet mot våld i nära relationer.

Socialtjänsten ansvarar för att ta ett helhetsgrepp och se till att hela familjen får den hjälp och det stöd som respektive person behöver vid våld i nära relationer

Kompetens inom socialtjänsten

3 kap. 3 § SoL

Socialtjänstens organisation ska säkerställa att barn som utsätts för våld i nära relationer uppmärksammas inom hela socialtjänsten och får den hjälp och det stöd som de behöver. Det är angeläget att kompetens finns i hela organisationen, inte bara hos någon enstaka person eller funktion, samt att strukturer och funktioner är hållbara över tid.

All personal som i sitt arbete möter barn bör ha teoretiska kunskaper inom området våld eller andra övergrepp av eller mot närstående samt förmågan att praktiskt tillämpa dessa kunskaper .

Personalen bör ha teoretiska kunskaper för att initialt kunna göra en bedömning om det finns en omedelbar risk för att barnet drabbas av våld eller hot om våld.

I särskilt komplicerade ärenden, t.ex. hedersrelaterat förtryck och våld eller barn med funktionsnedsättning, kan det behövas fördjupad bedömning som kräver stöd av personal med särskild kompetens inom området.

Samverkan

Intern

Av 3 kap. 3 § SoL följer att socialnämnden har ansvar för att organisera arbetet så att det främjar personalens arbete och användandet av metoder som bygger på den bästa tillgängliga kunskapen.

Ett ärende som handlar om våld i nära relationer kan aktualiseras inom socialtjänstens alla verksamhetsområden, t.ex. inom ekonomiskt bistånd, barn- och familj, äldreomsorg och omsorg om personer med funktionsnedsättning. Socialnämnden ansvarar för att det finns tydliga, skriftliga rutiner för hur intern samverkan inom socialförvaltningen ska ske för att ge stöd och hjälp till våldsutsatta och våldsutövare.

Extern

Våld i nära relationer är ett mångsidigt problem som kan kräva samverkan mellan myndigheter. Insatser från enbart socialtjänsten räcker oftast inte, utan flera aktörer, som t.ex. polisen och hälso- och sjukvården kan behöva engageras i arbetet mot våld i nära relationer.

Samverkan behöver vara strukturerad för att fungera både på övergripande nivå och i enskilda ärenden. Socialtjänsten har det övergripande ansvaret för att samverkan fungerar. Socialtjänsten, polisen och hälso- och sjukvården i egenskap av myndighetsutövare bör utgöra kärnan i samverkansarbetet.

En förutsättning för att samverkan mellan myndigheterna ska fungera är att det inom varje myndighet finns väl fungerande interna strukturer för arbetet med våld i nära relationer.

Socialtjänsten ska se till att det finns rutiner som tydliggör vem som har ansvaret för samarbetet kring den enskilde och för hur samarbetet ska gå till. Att flera myndigheter samverkar i samrådsgrupper eller på annat sätt påverkar inte den sekretess som råder mellan myndigheter och mellan självständiga verksamhetsgrenar inom en och samma myndighet

Sekretess enligt offentlighets- och sekretesslagstiftningen

All personal som arbetar inom socialtjänsten har tystnadsplikt.

26 kap 1 §, OSL

Sekretess gäller inom socialtjänsten för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men.

Enligt 12 kap. 3 § OSL kan relevanta uppgifter om barnet lämnas till vårdnadshavare. I vissa situationer kan emellertid uppgifter sekretessbeläggas i förhållande till vårdnadshavaren.

I 12 kap. 3 § OSL finns en särskild bestämmelse om sekretess i förhållande till vårdnadshavare som gäller oavsett barnets ålder. Enligt denna bestämmelse gäller sekretess även i förhållande till vårdnadshavaren bland annat om det kan antas att den underårige lider betydande men om uppgiften röjs för vårdnadshavaren. Med "betydande men" avses exempelvis att barnet kan skadas allvarligt psykiskt, fysiskt eller på annat sätt om uppgiften lämnas ut. Sekretessregeln tar sikte på de mest angelägna fallen, där det kan finnas behov av att skydda barnet mot vårdnadshavaren.

Dokumentation

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer. (SOSFS 2014:5)

Anställda inom socialförvaltningen har skyldighet att dokumentera handläggning av ärenden och utförande av insatser.

Dokumentationen kan komma att bli bevis i en eventuell rättegång.

Barnahus

När ett barn har blivit utsatt för våld eller sexuella övergrepp är det flera yrkesgrupper och myndigheter som kopplas in. Barnahus är tvärprofessionell samverkan mellan socialtjänst, polis, barnpsykiatri och åklagare i samband med att det finns misstankar om att barn utsatts för brott. Ett ärende till Barnahus kan initieras av socialtjänstens barn och familjeenhet eller av polisen. De utredningar som görs i samband med att det finns misstankar om att barn utsatts för brott ska vara anpassade till barnet. Barnet ska inte i onödan behöva utsättas för upprepade förhör och intervjuer av olika personer för olika syften. Till Barnahus kommer personal som behöver träffa barnet och höra barnets berättelse.

Lex Sarah

Om det inom socialtjänstens verksamheter uppstår allvarliga missförhållanden eller risk för missförhållanden ska det göras en anmälan till Inspektionen för vård och omsorg enligt för verksamheten gällande rutiner.